

האדם – כקרבן-עשרי"ת

בתחילת מאמרנו נציב את דברי רבנו הרמב"ם העוסק בענייני התשובה:

כשם ששוקלין עוונות אדם וזכויותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה. מי שנמצא צדיק, נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע, נחתם למיתה. והבינוני, תולין לו עד יום הכיפורים. אם עשה תשובה, נחתם לחיים, ואם לאו, נחתם למיתה.

(רמב"ם פ"ג מהל' תשובה הל' ג)

על דברי הרמב"ם אלו תמה הגאון רבי יצחק בלאזר (מתלמידי המובהקים של הגאון רבי ישראל סלנטר) בספרו "כוכבי אור" (סימן ה), מדוע יחתם הבינוני לחיים רק אם יעשה תשובה? הרי גם אם יעשה מעשה טוב אחד הוא מכריע את הכף לזכות! שכן מעשיו שקולים וממילא די בכך שיוסיף ולו רק מצוה אחת בלבד וכבר יזכה בדין מכיון שכעת יש לו רוב זכויות? ומדוע יש צורך לקיים את מצות התשובה דווקא?

התמיהה מתעצמת לנוכח מאמר הגמרא (קידושין מ, ב): לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת - אשריו שהכריע עצמו לכף זכות. ומוכח אם כן, ש"מצוה אחת" היא זו המכריעה וחורצת את גורל האדם, ואין זה משנה כלל מהי אותה מצוה.

חיזוק נוסף לכך נמצא בגמרא (ראש השנה טז, ב) העוסקת בעניינם של שלושת הדרגות, צדיקים, בינוניים ורשעים. כאשר על הבינוניים מודיעים אותנו: "זכו - נכתבים לחיים". מלשון זו לא מוכרח כלל שהכוונה היא לזכות על ידי "תשובה", אלא אפשר ש"זכו" הוא – ע"י הוספת מצוות וזכויות, ואחת היא לנו אם יקיים מצוה זו או אחרת.

ובפרט שבהמשך דבריו מבאר הרמב"ם את המסקנה המתבקשת לכל משכיל על דרכיו בימים אלו, וכותב כך:

"ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסוק במצוות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה".

(שם הלכה ד)

ולכאורה נראים דברי הרמב"ם כסותרים זה את זה, שהרי בתחילה קבע שהכל תלוי ב"תשובה", ואילו כעת העניק כלליות לכך באומרו: "צדקה ומעשים טובים"? ומהו פשר השינוי?

נוסיף ונקשה אף יותר מכך, מפני מה אם הבינוני לא עשה תשובה הריהו נחתם למיתה? והלא סוף-סוף הוא נשאר בגדר "בינוני" אפילו אם לא יעשה מצוות כלל, ומדוע יחתם למיתה כמידת הרשעים?

מי שלא שב בתשובה בימים אלה יגדל עונו

בתירוץ, מעלה הגר"י בלאזר על נס את גודל חיוב התשובה בימים הנוראים, ודבריו יאירו לנו:

"מי שלא שב בתשובה בימים אלה אשר הקב"ה הוא מצוי וקרוב והתשובה מתקבלת מיד... יגדל עונו וכבדה חטאתו ביותר... הוא מה שאמר הנביא 'דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב' ואמרו חז"ל אלו הימים שבין רה"ש ליוהכ"פ אין הכוונה להורות כי בימים

האלה אשר הקב"ה מצוי וקרוב והם מוכשרים ביותר לתשובה וצעקה, וע"כ טוב ויפה אז לדרוש ה' ולעזוב רשע דרכו. אולם הכוונה הוא כי בימים האלה בהמצאו ובהיותו קרוב, אז יגדל החוב על האדם לדרוש ה' ולעזוב רשע דרכו. כי מידת רחמיו וחסידותו של הקב"ה אשר בימים האלה הוא מצוי וקרוב אצל האדם, תוכל להתהפך על האדם לפוקה ולמכשול עוון גדול, אם האדם ימנע בכל זאת מלשוב בתשובה"

(כוכבי אור, ה)

החובה בימים אלו - תשובה

להשלמת היריעה נקדים את קושית הלחם משנה (שם) השואל, מדוע אם לא עשה הבינוני תשובה דינו למיתה? הרי המאפיין את הבינוני הוא בכך שעוונותיו וזכויותיו הם מחצה על מחצה, ואם כן הלא יודעים אנו כי הקב"ה הוא "רב חסד" וברוב רחמיו על בריותיו מטה את הכף כלפי חסד, וגם כאן במצב הספק והשוויון היה צריך לזכותו?

וכתב ליישב, שכאשר לא עשה תשובה הוי עוון אחד נוסף על העוונות, משום שבאלו עשרה ימים של תשובה הוא חייב לעשות תשובה ואם לא עשה הרי עוון אחד נוסף על העוונות. עכ"ל.

אם אינך מתקדם בעבודת ה' - סופך להיות רשע

ונבאר הדברים.

התקופה הזו של ימי התשובה היא תקופה של הכרעה. אי אפשר להישאר "בינוני". גם מי שעד עכשיו היה שקול, נתון בין הטוב ובין הרע, מחצה על מחצה, חייב כעת לעשות מעשה ולבחור בטוב. בזמן הזה, אם אינו מכריע ובוחר בטוב, אם אינו מתקדם למעלה, בהכרח שהוא נסוג אחור. אם אינו עושה תשובה ונכנס בכך ל"ספרן של צדיקים", יידע שסופו להידרדר ולהיכנס ל"ספרן של רשעים" – כיון שעצם העובדה שלא עשה תשובה זוהי העבירה המכריעה את הכף לחובה!!!

המנוס הוא התשובה

רעיון זה בא לידי ביטוי בדברי רבנו יונה בתחילת ספרו "שערי תשובה" (אות ב) המעורר את נפש האדם באשר הוא:

"ודע, כי החוטא כאשר יתאחר לשוב מחטאתו יכבד עליו מאד ענשו בכל יום, כי הוא יודע כי יצא הקצף עליו ויש לו מנוס לנוס שמה, והמנוס הוא התשובה, והוא עומד במרדו והנו ברעתו, ובידו לצאת מתוך ההפכה, ולא יגור מפני האף והחמה, על כן רעתו רבה".

והדברים – מחייבים! וביתר שאת!

כעת מובן מדוע הצריך הרמב"ם לעשות תשובה כתנאי להכרעת כף הזכות ולא הסתפק במה שיעשה עוד מצוות.

שהרי כל זמן שאינו שב בתשובה גדול עונו מנשוא!! ומדוע? מפני שעצם זה מראה על האדישות וחוסר האכפתיות בה הוא לוקה, כאשר חיי עוברים וחולפים להם בשוויון נפש ללא נתינת תשומת לב למצבו הרוחני הרעוע, אדם שכזה כבר לא נחשב "בינוני" אלא "רשע"!!!!

לנצל את שעת הכושר

הפסוק 'דרשו ה' בהמצאו' נדרש בדברי רבותינו על עשרת ימי תשובה, בתקופה הזו הקב"ה קרוב אלינו ומזמין אותנו לחזור בתשובה, החמצת ההזדמנות הזו נחשבת עוון כל-כך גדול שגם אם הוא יעשה הרבה מעשים טובים זה לא יכריע את הכף. בכל השנה כולה אם אדם לא חוזר

בתשובה, מעשיו יכולים להשלים. אבל בעשרת ימי תשובה - זמן שמסוגל ביותר לשוב בתשובה, הרי שאם לא ינצל את שעת כושר הזו שניתנה לו, יש בידו עוון חמור מאוד. בעשרת ימי תשובה, בהם הקב"ה קורא לאדם - הרי שהסירוב לחזור בתשובה הוא חטא חמור, מדובר במאיסה בתשובה!!! דבר זה הוא הוא שמכריע את הכף לכיוון השלילי!!!

לא רק שהפסיד את מצות התשובה אלא הכריע את עצמו לכף חובה בכך שהתווסף חוב לחשבוננו – ההימנעות מתשובה.

לא יועיל לו מה שיוסיף מצוה אחת...

כיון שבימים אלו התשובה "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד", לכן אם לא יעשה הבינוני תשובה, לא יועיל לו מה שיוסיף מצוה אחת להכריע כף הזכויות. כי לעומת זה, העוון הגדול של מניעת התשובה מכריע את הכף לחובה, כדברי הגר"י בלאזר:

"ומי יודע עד כמה תכבד משקלו נגד כמה וכמה מצוות באין מספר".

זו הסיבה בעטיה מכל המצוות נבחרה מצות התשובה להכריע, לחרוץ ולקבוע את הדין!

אין מוֹצָא ל"בינונים" זולת עשיית תשובה!!!

כמובן שלא מדובר רק בספירה כמותית של מצוות ועבירות, כי יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות, ואין שוקלים אלא בדעתו של הקב"ה, כפי שאומר הרמב"ם (הלכה ב):

"ושקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעוונות אלא לפי גודלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות שנאמר "יען נמצא בו דבר טוב", ויש עוון שהוא כנגד כמה זכויות שנאמר "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה", ואין שוקלין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העוונות".

שינוי המעשה – שינוי השם

ומה שהמשיך הרמב"ם לתבוע מהאדם על ריבוי המעשים הטובים נראה שכוונתו לומר שיש להרבות במצוות ומעשים טובים בעשיית, משום שבכך יש ביטוי לחזרה אמיתית בתשובה. וכמתבאר בדבריו (שם הל"ו) שבעל תשובה "משנה שמו", כלומר אני אחר ואיני אותו האיש שעשה אותן המעשים". ולמדנו מדבריו שמעשה התשובה הוא שינוי מוחלט בדרכו של החוטא.

ומעתה מובנים היטב דברי הרמב"ם שנהגו כל ישראל בימים שבין ר"ה ליוה"כ להרבות במצוות ומעשים טובים צדקה ותפילה, שכן כל זה אין עניינו להוסיף זכויות בעלמא, אלא ביטוי לשינוי דרך, להראות ולהודיע כי חפצים אנו מעתה להתייצב על דרך הטוב ולחיות –

"למענך אלקים חיים"!!!

אחר הפעולות נמשכים הלבבות

ריבוי המצוות והמעשים הטובים מוכיח בעליל על נטיית הנפש פנימה ומשלים את מעשה התשובה. שהרי גדר התשובה הנדרש כאן הוא הפיכה של ה"גברא" החוטא שישנה את דרכו הרעה בכללות כדי להצדיק דינו להכריעו לחיים.

כל ענין התשובה ביסודו הוא ענין של עבודה פנימית ולא רק מעשה חיצוני טכני בלבד, עבודת האדם היא לפעול שהכח המניע הפנימי שלו יהיה לצד הטוב, וזה דבר שדורש הרבה עבודה, וממילא - אחר הפעולות נמשכים הלבבות.

נמצא אם כן שאף אם אין אנחנו ח"ו רשעים, ומאידך גם צדיקים אין אנו יכולים לומר על עצמנו – וא"כ נשארנו בגדר בינוניים, ממילא חובת התשובה בעשי"ת מוטלת עלינו ביתר שאת, ולבד מזאת עוד אנו צריכים להוסיף ולהרבות במצוות כדי להראות ולהוכיח כי באמת חפצי-שינוי אנחנו!!!

"כבני מרון" – מה הפירוש?

ומשכך, לא נותר לנו אלא להביא את דברי רבותינו הכוללים כמה עצות אשר בהם נוכל לזכות בד"ן:

ונקדים שני מאמרי חז"ל במסכת ראש השנה הצריכים ביאור:

א. בראש השנה כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון. מאי כבני מרון? הכא תרגימו כבני אמרנא (ככבשים שמונים אותן לעשרן ויוצאין זה אחר זה בפתח קטן שאין יכולים לצאת כאחד), ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון (שם הדרך קצרה ואין שנים יכולים לילך זה בצד זה שהעמק עמוק משני צידי הדרך). רב יהודא אמר שמואל כחילול של בית דוד (שהיו מונים אותם יוצאים זה אחר זה בצאתם למלחמה). (ר"ה יח, א).
בראש ובראשונה עלינו להתבונן בשלושת הפירושים לביטוי "כבני מרון" ולנסות לעמוד על המכנה המשותף לכולם, שהרי לא בכדי הובאו שלושה ביאורים למושג זה, ומוטל עלינו להבין פשרם ומה רצון חז"ל ללמדנו בזה?

מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם

ב. תניא, אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא: מפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג? אמר הקדוש ברוך הוא: נסכו לפני מים בחג, כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ואמרו לפני בראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות. מלכיות - כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות - כדי שיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה - בשופר. (ר"ה טז, א).

ע"פ דברי הגמרא האלו, תקיעת השופר מטרתה "להזכיר" לקב"ה את זכויותינו. יתירה מכך, אחד משמותיו של ראש השנה הוא "יום הזכרון", ומן הסתם, מבטא שם זה גם את מהותו של החג – זכרונות. ברם, הדברים מחייבים הבנה. הקב"ה הרי זוכר כל הנשכחות, דבר לא נעלם ולא נסתר מנגד עיניו. מדוע א"כ צריכים אנו להזכיר משהו לקב"ה? הכיצד יכול האדם להזכיר דבר לקב"ה שאין לזכרונו שום שיעור וגבול? מה ביאור הדברים?

ונוסיף להבהיר, הרי לא נאמר "אמרו על הניסים בחנוכה ופורים כדי שאעשה לכם ניסים", ומוכח שכל ענין הזכרת מלכיות זכרונות ושופרות הוא בעיקר היום ומהותו בתפילה – ואם כן, עלינו לידע מהי המשמעות שבדבר וחשיבותו.

עצות לזכות בד"ן

כשנרצה לעמוד על יישוב הדברים, נזדקק לציין בתחילה כמה עצות שהשמיעונו רבותינו בהם ייקל עלינו לזכות בד"ן.

בראשונה נדגיש את מעלת המעביר על מידותיו – שהפליגו וקבעו חז"ל כי מעבירין לו על כל פשעיו!!! ויסוד מידה זו הוא ענוה.

עוד מצינו שהעמידו רבותינו דבריהם ואמרו "כל מי שעושה לעצמו דין למטה [שמעניש את עצמו] בודאי שלא יעשו לו דין מלמעלה". והטעם, שהרי כבר הוא דן את עצמו. מי שבאמת מרגיש אשם ומודה על העבירות שעשה באותו יום, אזי הדבר גורם לכך שמרחמים עליו מן השמים, כעין "המודה בקנס – פטור".

דבר נוסף שיש בנותן טעם להביאו.

הנה, אחד מגדולי בעלי המוסר, הגה"צ רבי אליהו לאפיאן זצ"ל שאל שאלה מעניינת, שלכאורה ישנה סתירה בין שני סעיפים, באותו סימן בשו"ע. מצד אחד נפסק בשו"ע: "מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה" (או"ח סי' תקפא, ס"ד), והסיבה היא להראות שאנו בטוחים בחסדי השי"ת שנצא זכאים ביום הדין. מאידך גיסא, שם בסעיף ב כתוב: "נהגין להתענות בערב ראש השנה", ולכאורה הרי דין אחד סותר את השני! שמחה יש כאן או תענית ושברון לב?

להיות 'איש כללי'

והוא מיישב בשם רבו:

"ושמעתי מהסבא מקלם ז"ל שאמר שבאופן כללי אנו בטוחים שנצא זכאים, כלומר: כלל ישראל בטוח שיצא זכאי, אבל כל יחיד ויחיד צריך להתענות מאימת יום הדין. ולכאורה אינו מובן, שהרי הכלל מורכב מהרבה פרטים, אם כן, איך אפשר לומר שהפרט אינו בטוח והכלל בטוח? והרי אין בכלל אלא מה שבפרט?! אבל התשובה היא, שההגדרה של כלל ופרט, אינה על פי הכמות, אלא לפי האיכות... בדבר שנוגע לכלל אנו בטוחים שנצא זכאים, אבל בדבר שנוגע לפרט, על זה צריך כל אחד ואחד להתענות. ולכן, יכול כל אדם פרטי להיות נדון ככלל! אם הוא אינו דואג אך ורק עבור עצמו, אלא עבור הכלל... האיש הזה נקרא 'איש כללי'! עליו משגיחים בשמים כמו על הכלל, והוא נעזר כמו הכלל, ובטוח שיצא זכאי כמו הכלל. כי חייו ושלומו חשובים לרבים, שהם הכלל. מה שאין כן, אם כל דאגתו רק לעצמו, אין לו שום הבטחה שיצא זכאי" (לב אליהו ח"ג, עמ' שלט).

איש שרבים צריכים לו – "חיוני" יותר לבריאה

כדי להבין את שורש הדבר, נתבונן בספרו של בעל השמועה, הלוא הוא רבינו "הסבא מקלם" זצוק"ל:

"היה אומר תמיד אדמו"ר ז"ל [כוונתו לגאון רבי ישראל סלנטר] באלה הימים [עשרת ימי תשובה], כי האדם צריך להיות איש שרבים צריכים לו.

(חכמה ומוסר ח"ב, עמ' יט)

אדם שרואה לנגד עיניו את טובת הכלל, כזה שדאגת הזולת מטרידה אותו יותר מאשר ענייני הפרטיים, הרי שהוא נידון לפני שופט כל הארץ, לא כ'אדם פרטי', אלא כ'איש כללי'. כשאדם זוכה להגדרה זו, יש עליו מערכת חוקים אחרת, הוא "חיוני" יותר לבריאה!!! הזיכוי בדינו הוא פשוט...מחויב המציאות!!!

כבני מרון – הדרכה לכל אדם

לאחר שמנינו את העצות הנ"ל, כעת נעבור לביאור המושג "כבני מרון" ונראה כיצד כל פירוש מונח באחת מהעצות האלו.

א. המעביר על מידותיו ומנהיג עצמו בענוה, הרי הוא כאותו "אמרנא" – ככבש ועז שלא מחפש כבוד עצמי והוא חף מכל מיני חשבונות ושיקולים אישיים.

ב. "כמעלות בית מרון", יעשה עצמו כמי שעובר במעבר צר, כמהלך על חבל דק, ומתחתיו תהום פעורה, שבכל רגע עלול ליפול, ונזהר על כל צעד ושעל, נשמר בכל פגיעה, כך מתנהג אותו אדם שדן את עצמו על מעשיו, מתהלך בחשבון נפש תמידי – ומפחד להיכשל.

ג. ההוראה שיעשה עצמו 'איש כללי', משתקפת בדמיון "חיילותיו של בית דוד" – שהרי חייל הוא איש המוסר עצמו למען הכלל, הוא יוצא לקרב ביודעו שהוא נלחם להגנת השני, ואפילו במחיר...חייו!!!

שלוש דוגמאות – שלוש עצות.

עשה עצמך כ...קרבן!!

ולא נותר לנו אלא לבאר פשט דברי הגמרא "אמרו לפני מלכויות" וכו' – שאין הכוונה באמירה גרידא ותו לא, אין די בהזכרת הפסוקים מהשפה ולחוץ, אלא רצו בזה ללמדנו:

עשה עצמך כלפי הקב"ה ממש כ...קרבן!!!

נבהיר את הנקודה.

בלשון התורה, בכל קרבנות המועדים נאמר "והקרבתם עולה", ואילו בקרבן של ראש השנה ישנה לשון מיוחדת- "**ועשיתם** עולה". מן ההבדל הזה נלמד כי בראש השנה אדם צריך לעשות את עצמו כקרבן, כביכול להקריב את עצמו אל ה'.

במאמר המוסגר נוסף כי זהו גם אחד הטעמים בעטיו נהגו קהילות אשכנז להתחיל לומר סליחות לפחות ארבעה ימים לפני ראש השנה, שמכיון שבראש השנה נאמר "ועשיתם עולה" "ולא והקרבתם עולה" כבשאר החגים, בא הדבר ללמד שצריך אדם לעשות עצמו כעולה לפני הקב"ה בראש השנה, וידועה ההלכה שהקרבן צריך ארבעה ימי ביקור קודם הקרבתו, לראות שאין בו מום ופגם הפוסלו להקרבה.

הקרבן של ראש השנה זה **אתה עצמך!!**

כיצד נהיה כקרבן?

וכיצד יתבטא מציאות הקרבן שבך? ע"י שתמליך את הקב"ה עליך – ותהיה עבד גמור וכנוע לרצון הבורא, רק כאשר **תקריב** את רצונותיך הגשמיים או אז תוכל להרגיש **קירבת** ה'.

ונראה להוסיף נופך, שנרמזים כאן גם שלושת הענינים במציאות של קרבן:

שפלות וענווה – ככבש שאינו מחפש כבוד כלל, ואולי אף יש להצביע על כך במשמעות המילה "כבש" – שכובש את תאוותיו ושם עצמו כעפר הנכבש על ידי הולכי דרכים.

הקרבן בא לכפרה על הכלל, ללמדך כי גם עליך להיות מוכן למסור עצמך, להקריב רצונותיך על מזבח תועלת הכלל. לחשוב תמיד מה יותר טוב לזולת ולהתעלות מעל כל מיני שיקולים אישיים. הדבר אף יבוא לידי ביטוי בתפילתך על כלל ישראל.

מי האדם שמביא קרבן? הוי אומר אדם שדן את עצמו ומגלה כי חטא, הוא מביא קרבן לכפר על עוונותיו. וההוראה ברורה - אף אתה תדון את עצמך, מה הקב"ה באמת רוצה ממך, וזה יהיה הקרבן האמיתי של ראש השנה שלך, דבר זה יפעל שגם דינך יוכרע לטובה ולא לרעה, שהרי כבר דנת את עצמך, ומודה בקנס – פטור.

זהו חלק בלתי נפרד מן הנקודה המרכזית של ראש השנה - ההמלכה: "אמרו לפני בראש השנה מלכויות כדי שתמליכוני עליכם". לפי שזו דרכם של מלכים, שחסד החנינה נתון בידם, שיכולים להוציא ממסגר אסיר, שבכוחם לגזור הדין לטובה, לשנה טובה ומבורכת!!

כל הנשמה תהלל יה

בימים נוראים מתפללים ומבקשים: "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים" וכו', בפשטות מבינים שמוחזקים אנו בחיים אלא שבקשתנו מהקב"ה שלא ילקחו מאיתנו החיים. אבל האמת אינה כן, כיון שבכל רגע ורגע האדם מושגח בהשגחה פרטית ומקבל מהקב"ה חיים, ואין רגע אחד של קבלת חיים מחייב את הרגע שאחריו, אלא בכל רגע ורגע הוא בגדר מתנה מה' יתברך!! כל הנשמה תהלל יה הללויה – פירושו - על כל נשימה ונשימה חייבים להודות ולהלל לבוראנו, על כל רגע נוסף של חיים, שהרי אם רגע אחד בלבד תוסר ההשגחה ח"ו, ממילא תוצאת הדבר יהיה העדר חיים.

הדואג לצרכי הציבור - ידונו אותו מן השמים בדין הכלל

כולם שומעים וכולם רואים אבל בעוונותינו הרבים לא תמיד לוקחים מוסר השכל מהצרות שפוקדות אותנו בתדירות שלא ידענו, בלא שום הבדל בין צעירים ומבוגרים נשים וטף, ומדין הערבות ההדדית מחייבים אנחנו לתקן את מעשינו ומידותינו, ולהתפלל עבור כלל ישראל, ומקובלנו מרבותינו שכאשר יעתיר האדם עבור הכלל וידאג לצרכי הציבור, מידה כנגד מידה ידונו אותו מן השמים בדין הכלל ולא בדין הפרט, שהוא דין ובחינה אחרת לגמרי.

ונפסק בשו"ע (סי' תקפ"א ס"ד) "מכבסין ומסתפרין בערב ראש השנה". והענין הוא להראות כי אנו בטוחים בחסד ה' יתברך שנצא זכאים בדין. ומאידך גיסא כתב השו"ע (שם סעיף ב) "נוהגים להתענות בערב ראש השנה". ובמשנה ברורה שם מביא שאפילו תינוקות מתענין, והיינו נערים בני י"ג שנה ונערות בני י"ב שנה, עיי"ש. ולכאורה נראים הדינים כסותרים זה את זה, שהרי אם מביעים שמחה אם כן מדוע להתענות? אדרבה היה לנו לסעוד ולהיטיב לבנו בשמחה!?

והזכרנו לעיל את עצתו של הסבא מקלם זצ"ל שאמר שבאופן כללי אנו אמנם בטוחים ברחמי של ה' יתברך שיוציאונו זכאים בדינו, כי אנו עמו וצאן מרעיתו, אך לעומת זאת על כל יחיד ויחיד מוטלת החובה לירא ולפחוד מאימת הדין, ולכן צריך להתענות לעורר רחמי שמים ולהראות חרטה עמוקה על העבר.

'פרט' ו'כלל' - לא בכמות אלא באיכות

ולכאורה אינו מובן, שהרי הכלל נעשה מהרבה פרטים, א"כ היאך אפשר לומר שהפרט אינו בטוח והכלל בטוח?

אבל התשובה לכך היא ש'פרט' ו'כלל' אין הכוונה בכמות אלא באיכות, ובאיכות אין הכלל מורכב מפרטים. ומכיון שכן יכול כל אדם פרטי להיות נדון כ'כלל', וכיצד? אם הוא אינו דואג עבור עצמו בפרטות, רק עבור הכלל, דהיינו כשהוא מבקש מזון לו ולאנשי ביתו, מבקש גם עבור אחרים יחד עמו, וכן אם זקוק לרפואה או ישועה יבקש מהקב"ה שישלח רפואה שלימה לכל עמו בית ישראל הזקוקים לכך ואני בכללם. בנוסף לכך ישתדל לעשות חסד עם הבריות. וכן ברוחניות, לא יחזיק טובה לעצמו, וילמד גם עם אחרים או ישתדל שאחרים ילמדו, ובאותה מידה יעשה כך גם בתפילה ובשאר עניני עבודת ה'.

איש כזה נקרא "איש כללי"!! עליו משגיחים מהשמים כמו על הכלל, כי חייו ושלומו נוגעים לרבים שהם הכלל. משא"כ אם כל דאגתו רק לעצמו, אין הוא מתחשב בצרכי האחרים, כל מעייניו נתונים רק לדרוש טובתו האישית בלבד ותו לא, אזי אין לו שום הבטחה לצאת זכאי. ואשר על כן בדבר שנוגע ל'כלל' אנו בטוחים שנצא זכאים, אבל בדבר שנוגע ל'פרט' צריך כל אחד ואחד להתענות ולדאוג.

מי יתן ונזכה - כל אחד ואחד - להיות בבחינת "רבים צריכים לו", במעשי חסד ובעזרה הדדית בכל ענין, גשמי ורוחני, ושיהיו כל מעשינו לקדש שם שמים ולמען שמו באהבה.